

LBRIS

We know
books

MARGARETA ONOFREI

Literatura română

68 de eseuri

PENTRU BACALAUREAT ȘI LUCRU LA CLASĂ

EPOCA PAȘOPTISTĂ**Mihail Kogălniceanu, *Dacia literară*** 3**Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul***

- Ideologia *Daciei literare*, cu referire la unul dintre textele studiate
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-o nuvelă studiată
- Relația dintre două personaje ale unei nuvele studiate nuvelă studiată

Vasile Alecsandri, *Viscolul* 12

- Ideologia *Daciei literare* cu referire la unul dintre textele studiate

EPOCA MARILOR CLASICI**Titu Maiorescu și criticismul junimist** 16

- Trăsăturile definitorii ale ideologiei junimiste

Mihai Eminescu, *Luceafărul* 20

- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Mihai Eminescu
- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând romantismului

Mihai Eminescu, *Floare albastră* 27

- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Mihai Eminescu
- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând romantismului

Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb* 31

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Ion Creangă/ale unui basm cult studiat
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Ion Creangă/dintr-un basm cult
- Relația dintre două personaje ale unui text scris de Ion Creangă/ale unui basm cult

Ioan Slavici, *Moara cu noroc* 39

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Ioan Slavici/ale unei nuvele studiate
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Ioan Slavici/dintr-o nuvelă studiată
- Relația dintre două personaje ale unui text scris de Ioan Slavici/dintr-o nuvelă studiată

Ion Luca Caragiale, *O scrisoare pierdută* 48

- Particularități ale unui text dramatic studiat/ale unui text studiat, aparținând lui I.L.Caragiale/ale unei comedii studiate
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text studiat, aparținând lui I.L.Caragiale/dintr-un text dramatic studiat/dintr-o comedie studiată
- Relația dintre două personaje ale unui text studiat, aparținând lui I.L.Caragiale/ale unui text dramatic studiat/ale unei comedii studiate

PRELUNGIRI ALE CLASICISMULUI ȘI ALE ROMANTISMULUI

Octavian Goga, *Apostolul* 56

- Particularități ale unui text poetic studiat, reprezentativ pentru sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (prelungiri ale romantismului și ale clasicismului)

George Coșbuc, *Moartea lui Fulger* 59

- Particularități ale unui text poetic studiat, reprezentativ pentru sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (prelungiri ale romantismului și ale clasicismului)

PERIOADA INTERBELICĂ

Eugen Lovinescu și direcția modernistă 63

- Trăsăturile ideologiei moderniste, promovate de Eugen Lovinescu

Liviu Rebreanu, *Ion* 66

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Liviu Rebreanu/ale unei scrieri realiste/ale unui roman obiectiv
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Liviu Rebreanu/dintr-o scriere realistă/dintr-un roman obiectiv
- Relația dintre două personaje ale unui text narativ studiat, aparținând lui Liviu Rebreanu/ale unei scrieri realiste

Mihail Sadoveanu, *Baltagul* 75

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Mihail Sadoveanu/ale unei scrieri realiste/ale unui roman obiectiv
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Mihail Sadoveanu/dintr-o scriere realistă/dintr-un roman obiectiv
- Relația dintre două personaje ale unui text narativ studiat, aparținând lui Mihail Sadoveanu/ale unei scrieri realiste

George Călinescu, *Enigma Otiliei* 82

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui George Călinescu/ale unei scrieri realiste/ale unui roman obiectiv
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui George Călinescu/dintr-o scriere realistă/dintr-un roman obiectiv
- Relația dintre două personaje ale unui text narativ studiat, aparținând lui George Călinescu/ale unei scrieri realiste/ale unui roman obiectiv

Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* 91

- Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Camil Petrescu/modernismului
- Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Camil Petrescu/dintr-o scriere modernistă/dintr-un roman subiectiv/dintr-un roman al experienței/dintr-o scriere de analiză psihologică
- Relația dintre două personaje ale unui text narativ studiat, aparținând lui Camil Petrescu/ale unei scrieri moderniste/ale unui roman subiectiv/ale unui roman al experienței/ale unei scrieri de analiză psihologică

George Bacovia, *Plumb* 101

- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui George Bacovia
- Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând simbolismului

George Bacovia, <i>Lacustră</i>	104
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui George Bacovia	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând simbolismului	
George Bacovia, <i>Amurg violet</i>	107
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui George Bacovia	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând simbolismului	
Tudor Arghezi, <i>Testament</i>	110
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Tudor Arghezi	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Tudor Arghezi, <i>Flori de mucigai</i>	114
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Tudor Arghezi	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Lucian Blaga, <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i>	117
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Lucian Blaga	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Lucian Blaga, <i>Dați-mi un trup, voi munților</i>	120
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Lucian Blaga	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Ion Barbu, <i>Joc secund [Din ceas, dedus...]</i>	123
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Ion Barbu	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Ion Barbu, <i>Riga Crypto și lapona Enigel</i>	126
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Ion Barbu	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând modernismului	
Vasile Voiculescu, <i>În Grădina Ghetsemani</i>	130
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând tradiționalismului	
Ion Pillat, <i>Aci sosi pe vremuri</i>	133
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând tradiționalismului	
Ion Vinea, <i>Manifest activist către tinerime</i>	136
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând avangardei	

PERIOADA POSTBELICĂ

Marin Preda, <i>Moromeții</i>	139
• Particularități ale unui text narativ studiat, aparținând lui Marin Preda/din perioada postbelică	
• Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text narativ studiat, aparținând lui Marin Preda/dintr-o scriere realistă/dintr-un roman obiectiv/dintr-un roman postbelic	
• Relația dintre două personaje ale unui text narativ studiat, aparținând lui Marin Preda/ale unei scrieri realiste/ale unui roman obiectiv/ale unui roman postbelic	
Nichita Stănescu, <i>Către Galateea</i>	149
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Nichita Stănescu	
• Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând neomodernismului	

Nichita Stănescu, <i>Poveste sentimentală</i>	152
<ul style="list-style-type: none"> • Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând lui Nichita Stănescu • Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând neomodernismului 	
Marin Sorescu, <i>Iona</i>	155
<ul style="list-style-type: none"> • Particularități ale unui text studiat, aparținând lui Marin Sorescu/ale unui text dramatic studiat/ale unei drame postbelice • Particularități de construcție a unui personaj dintr-un text studiat, aparținând lui Marin Sorescu/dintr-un text dramatic studiat/dintr-o dramă postbelică 	
Mircea Cărtărescu, <i>Ciocnirea</i>	159
<ul style="list-style-type: none"> • Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând postmodernismului 	
Mircea Cărtărescu, <i>O motocicletă parcată sub stele</i>	161
<ul style="list-style-type: none"> • Particularități ale unui text poetic studiat, aparținând postmodernismului 	
Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, <i>Femeia în roșu (roman scris după 1980)</i>	164
<ul style="list-style-type: none"> • Particularități ale unui roman scris după 1980 • Particularități de construcție a unui personaj dintr-un roman scris după 1980 • Relația dintre două personaje ale unui roman scris după 1980 	

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Călinescu, George**, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941;
- Cărtărescu, Mircea**, *Postmodernismul românesc*, București: Humanitas, 1999;
- Constantinescu, Pompiliu**, *Scrieri*, București: EPL, 1967;
- Lovinescu, Eugen**, *Istoria literaturii române contemporane*, București: Minerva, 1981;
- Maioreșcu, Titu**, *Critice*, București: Cartea Românească, 2017;
- Manolescu, Nicolae**, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești: Paralela 45, 2008;
- Negoșescu, Ion**, *Scriitori moderni*, București: EPL, 1966;
- Negrici, Eugen**, *Introducere în poezia contemporană*, București: Cartea Românească, 1985;
- Petraș, Irina**, *Istoria literaturii române*, Cluj: FestLit, 2020;
- Simion, Eugen**, *Scriitori români de azi*, București: Litera, 2002;
- Vianu, Tudor**, *Istoria literaturii române moderne*, București: EDP, 1971.

EPOCA PAȘOPTISTĂ – Mihail Kogălniceanu, *Dacia literară*Costache Negruzzi – *Alexandru Lăpușneanu* • Vasile Alecsandri – *Viscolul***Epoci și ideologii literare****EPOCA PAȘOPTISTĂ – Mihail Kogălniceanu, *Dacia literară***Variantă text literar: *Alexandru Lăpușneanu*, de Costache Negruzzi

1. Ideologia *Daciei literare*, cu referire la unul dintre textele studiate
I+1+2+3+4+5+6+7+8+13+14
2. Particularități de construcție a unui personaj dintr-o nuvelă studiată
1+2+3+4+5+6+7+9+10+13+14
3. Relația dintre două personaje dintr-o nuvelă studiată
1+2+3+4+5+6+7+11+12+13+14

**I
DACIA
LITERARĂ**

Perioada cuprinsă între anii 1830 și 1860, în care s-a desfășurat o intensă activitate culturală, este cunoscută în literatură sub denumirea de epoca pașoptistă.

Activitatea culturală a epocii a fost reliefată prin apariția revistei ieșene *Dacia literară*, sub îndrumarea lui Mihail Kogălniceanu, la 19 martie 1840. Principalele scopuri ale publicației literar-artistice sunt promovarea tinerelor talente și formularea unor norme pentru departajarea creațiilor existente. Prin intermediul revistei, Mihail Kogălniceanu îndreaptă pe căi noi literatura română și facilitează apariția și dezvoltarea curentului național-popular, o formă particulară, autohtonă a romantismului.

Primul număr debutează cu articolul-program intitulat *Introducere*, semnat de Kogălniceanu. El fixează principalele coordonate promovate de publicație, bazate pe creșterea interesului pentru o literatură a *compunerilor originale*, alcătuită din creații românești *fie din orice parte a Daciei, numai să fie bune*. Revista luptă pentru unitatea de limbă și literatură pentru toți românii: *Așadar foaia noastră va fi repertoriu general al literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vede scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa și cu chipul său*. Kogălniceanu combate imitațiile din alte literaturi pentru că *dorul imitației s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul național*.

De asemenea, condamnă traducerile mediocre, deoarece *traducțiile nu fac o literatură*, ci sunt *ucigătoare a gustului original*. Sugerează surse de inspirație autohtone, precum trecutul, folclorul, natura: *Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și poetice pentru ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris...*

Principiul de bază al criticii literare inițiate de Kogălniceanu este obiectivitatea în interpretarea creațiilor artistice: *Critica noastră va fi nepărtinitoare: vom critica cartea, iar nu persoana.*

Deși existența revistei a fost scurtă (până în august 1840), ea a trăit în continuare în conștiința urmașilor și a promovat scrieri originale, create de scriitori consacrați, precum Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi ș.a., constituind o etapă importantă a începutului literaturii românești. Țelul suprem al revistei, *o limbă și o literatură comună pentru toți românii*, a fost împlinit, pentru că noul curent literar lansat de *Dacia literară* se răspândește în toate provinciile românești, determinând progresul literaturii române.

Ca exemplificare pentru dezideratele enunțate, Mihail Kogălniceanu publică, în primul număr al revistei, nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanul*, scrisă de Costache Negruzzi, despre care afirmă că este *o operă originală, inspirată din trecutul istoric, un model de nuvelă istorică.*

1
DATE
DESPRE AUTOR

Costache Negruzzi, scriitor pașoptist reprezentativ, ale cărui creații au fost publicate în 1857, în volumul *Păcatele tinereții*, este întemeietorul nuvelei istorice în literatura română.

2
PUBLICARE

Scrierea *Alexandru Lăpușneanul* este o capodoperă a autorului, publicată în 1840, în revista *Dacia literară*.

3
CURENTE
LITERARE

DOUĂ TRĂSĂTURI

O trăsătură a literaturii pașoptiste este asimilarea elementelor din mai multe curente literare, manifestate în literatura universală. Trăsăturile romantismului, evidente în text, sunt: abordarea speciei literare nuvelă istorică, prezența personajului excepțional, surprins în împrejurări deosebite (domnitorul tiran), utilizarea antitezei (Alexandru Lăpușneanul și Ruxanda), zugrăvirea culorii locale. Influența clasică se remarcă prin rigurozitatea compozițională, sobrietatea, precizia și gradarea conflictului (patru capitole corespondente momentelor subiectului), iar cea realistă constă în prezentarea psihologiei personajului colectiv (mulțimea), precum și în evocarea unor date, locuri, personalități cu existență reală.

O altă trăsătură a pașoptismului este sursa de inspirație – istoria națională – care conferă veridicitate scrierii. Premergător creației, autorul studiază cronici și adună informații despre a doua domnie a lui Alexandru Lăpușeanul (1564-1569), consultă *Letopisețul Țării Moldovei*, de Grigore Ureche, și culegerea de legende *O samă de cuvinte*, de Ioan Neculce. Zugrăvirea personajului principal, domnitorul tiran, pornește de la relatările istorice în legătură cu cruzimea faptelor sale, pe care scriitorul le nuanțează artistic.

4
TEMĂ,
MOTIVE

Tema este istoria axată pe prezentarea unei perioade agitate pentru Moldova, fixate în timp la mijlocul secolului al XVI-lea și dominate de personalitatea puternică a conducătorului care a lăsat amprente adânci asupra conștiinței poporului. Ea este susținută de motive precum: complotul, ospățul, boierul etc.

5
SPECIE LITERARĂ

Textul epic, de scurtă întindere, care dezvoltă, de-a lungul firului narativ, un conflict puternic între domnitor și boieri, redat în manieră obiectivă, este o nuvelă. Dintre personajele conturate sugestiv se remarcă portretul eroului central, minuțios construit printr-un cumul de date semnificative.

6
SEMNIFICAȚIA
TITLULUI

Titlul sintetic este reprezentat de numele domnitorului care a rămas în istoria Moldovei prin fapte reprobabile. Articulația intenționată a numelui îi accentuează importanța și relevă personalitatea sa puternică.

7
PERSPECTIVĂ
NARATIVĂ

Perspectiva narativă este heterodiegetică, naratorul omniscient prezintă evenimentele pe un ton sobru, detașat, utilizând persoana a III-a. Cu toate acestea, el inserează mărci ale subiectivității dintre care se remarcă, în special, epitele dezaprobatore: *mârșavul curtean*, *mișelul boier*, *deșănțată cuvântare*, *urâtul caracter*.

8
ACȚIUNE
RELAȚII
SPAȚIO-
TEMPORALE

Acțiunea se desfășoară liniar și cronologic, prin înlănțuirea secvențelor narative și este fixată exact în timp și spațiu, în secolul al XVI-lea, în Moldova.

Compozițional, se remarcă influența clasică, manifestată prin rigurozitate și echilibru; cele patru capitole corespund momentelor subiectului și sunt construite asemenea actelor unei drame. Fiecare dintre ele poartă un motto semnificativ care constă în redarea unor replici celebre: *Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...*, *Ai să dai samă, doamnă!...*, *Capul lui Moțoc vrem...*, *De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*

INCIPIT, FINAL

Incipitul și finalul sunt succinte, apropiate de stilul cronicilor. Incipitul face referiri la contextul politic care prefațează întoarcerea domnitorului în

Moldova, iar finalul reprezintă o concluzie obiectivă care enunță o urmare firească a unei domnii sângeroase, rămase în istoria Moldovei pentru totdeauna: *Acest fel fu sfârșitul lui Alexandru Lăpușneanul, care lăsă o pată de sânge în istoria Moldaviei.*

În expozițiune, Alexandru Lăpușneanul, trădat de boieri, revine în Moldova, cu gândul de a-și reocupa tronul și de a se răzbuna pe aceștia. Intriga enunță dorința sa irevocabilă de a fi domnitor, rostită în cadrul întâlnirii memorabile cu cei patru boieri. Desfășurarea acțiunii prezintă faptele reprobabile întreprinse de Lăpușneanul pentru a se răzbuna și intervenția soției. Uciderea celor 47 de boieri și pedepsirea lui Moțoc constituie punctul culminant al nuvelei, iar deznodământul prezintă sfârșitul existenței domnului tiran.

Întoarcerea lui Alexandru Lăpușneanul în Moldova, cu ajutor turcesc, are o motivație practică, dublată de una psihologică: aprig, însetat de putere și vindicativ, personajul se revoltă împotriva celor care îl umiliseră prin privarea de dreptul de a conduce și realizează că revenirea pe tron îi oferă ocazia de a-i pedepsi.

O secvență relevantă este reprezentată de întâlnirea dintre domnitor și delegația de boieri, alcătuită din Moțoc, Stroici, Spancioc și Veveriță. Dialogul generează conflictul principal al nuvelei. Secvența, construită precum o scenă dintr-un text dramatic, dezvăluie animozitățile puternice, mascate inițial printr-o atitudine diplomatică, protocolară și manifestate direct către finalul întrevederii.

Lăpușneanul îi primește cu disimulare, *silindu-se a zâmbi*, în speranța că aceștia îi vor accepta revenirea; boierii se remarcă printr-o atitudine cuviincioasă, dar distantă, evidențiată prin gesturi: *se închina până la pământ fără a-i săruta poala după obicei*. Cu abilitate, Lăpușneanul lansează o provocare pentru a afla scopul respectivei întâlniri: *Am auzit [...] de bântuirile țării și am venit s-o mântui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie*. Moțoc răspunde tot cu diplomație, prin manifestarea dezaprobării indirecte față de această întoarcere: *Să nu bănuiești, măria-ta, zise Moțoc, țara este liniștită [...]. Pentru aceea obștia ne-au trimis pre noi să-ți spunem că norodul nu te vrea, nici te iubește și măria-ta să te întorci înapoi ca...* Reacția impulsivă a lui Lăpușneanul curmă spusele boierului, devenind o răbufnire exterioară a furiei care îl măcina de multă vreme, devalând astfel dorința de răzbunare: *Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau, răspunse Lăpușneanul, a căruia ochi scânteiră ca un fulger, și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră. Să mă-ntorc? Mai degrabă-și va întoarce Dunărea cursul îndărăpt. A! Nu mă vrea țara? Nu mă vreți voi, cum înțăleg?* Tensiunea dramatică crește gradat în intensitate, dialogul devine

DOUĂ SECVENȚE COMENTATE

alert și tăios. O nouă izbucnire a domnitorului este construită pe baza interogațiilor retorice cu rol de a induce un răspuns unic, anume acela că Lăpușneanul este un domnitor exemplar, care se remarcă printr-un destin superior: *Au doar nu sunt și eu unsul lui Dumnezeu? Au doar nu mi-ați jurat și mie credință, când eram numai stolnicul Petre? Nu m-ați ales voi? Cum au fost oblăduirea mea? Ce sânge am vărsat? Care s-au întors de la ușa mea, fără să câștige dreptate și mângâiere? Și însă, acum nu mă vreți, nu mă iubiți? Ha! ha! ha!* Într-adevăr, mărturiile din cronici atestă că fusese un domn înțelegător cu supușii în prima sa domnie, fapt motivat de narator prin durata scurtă a acesteia (*el nu avusese vreme a-și dezvălui urâtul caracter*), dar dezamăgirea trădării a sădit în sufletul său o dorință nestăvilă de a plăti celor care i-au greșit. Furia din glas este magistral completată de notații asupra fizionomiei personajului: *Râdea; mușchii i se suceau în râsul acesta și ochii lui hojma clipeau.*

La finalul dialogului cu cei patru, Lăpușneanul formulează o amenințare pusă în scurt timp în practică: *Voi mulgeți laptele țării, dar au venit vremea să vă mulg și eu pre voi. Destul, boieri!*

Un episod dramatic al istoriei Moldovei este reprezentat de crima colectivă, pusă în mișcare de domnitor contra celor 47 de boieri, generată de dorința de răzbunare împotriva trădării și nesupunerii lor. Astfel, se remarcă antiteza dintre reacțiile lui Lăpușneanul, care râdea, și cele ale lui Moțoc, speriat de moarte, *silindu-se a râde ca să placă stăpânului*, dar a cărui teamă se manifestă prin reacții surprinse detaliat de narator: *simțea părul zburlindu-i-se pe cap și dinții săi clănțănind*. Cei doi privesc măcelul, iar domnitorul așteaptă cu sadism momentul prielnic pentru a se răzbuna pe vornic. Intuiția domnitorului, dublată de o inteligență diabolică, este satisfăcută de cererea norodului. Nemulțumirile invocate de oamenii strânși pe la porți sunt recompensate de Lăpușneanul prin oferirea unui boier considerat vinovatul simbolic pentru toate atrocitățile suferite de popor. Lui Moțoc i se pare o decizie nedreaptă să se sacrifice la cererea unor oameni simpli, însă domnitorul îl contrazice cu sadism și invocă forța mulțimii asuprite: *Proști, dar mulți, răspunse Lăpușneanul cu sânge rece; [...] Du-te de mori pentru binele moșiei dumatiale, cum ziceai însuși când îmi spuneai că nu mă vrea, nici nu mă iubește țara*. După ce Moțoc este linșat de popor, mulțimea se împrăștie, ca și când acest gest de cruzime ar fi reprezentat rezolvarea tuturor problemelor.

Ultimul capitol prezintă sfârșitul firesc al tiranului, după încă patru ani în care nu a mai omorât boieri, așa cum promisese; chinuit de *friguri*, trăiește drama neputinței de a conduce, dublată de revolta împotriva celor care, spre a-l mai absolvi de păcate, îl călugăresc. Amenințările se îndreaptă împotriva

fiului și a soției pe care ar fi dorit să-i omoare. În această situație-limită, Ruxanda și mitropolitul Teofan iau decizia de a-l otrăvi, pentru absolvirea de chinuri și curmarea obsesiei vindicative. Tiranul moare vegheat de boierii Spancioc și Stroici.

CONFLICT

Conflictul nuvelei este puternic și pune în lumină personalitatea personajului central, în special, prin raportare la boierii pe care dorește să se răzbune. La acest conflict principal se adaugă cel secundar, prin care este marcată antiteza dintre domnitor și soție, realizată în manieră romantică.

PERSONAJE

Construcția personajelor se remarcă prin individualizarea cu ajutorul detaliilor semnificative. Personajul principal este Alexandru Lăpușneanul, tipul domnului tiran, demonul surprins de la recăpătarea tronului până la moartea sa. Personajele secundare gravitează în jurul acestuia. Doamna Ruxanda, tipul angelic, este prezentată în antiteză cu soțul. Boierii sunt reprezentați inițial prin delegația răsculată împotriva domnitorului, alcătuită din: Moțoc, tipul intrigantului, Stroici și Spancioc, încadrați în tipologia justițiarului, și Veveriță. La acestea se adaugă alte personaje episodice (mitropolitul Teofan, personajul colectiv – mulțimea – surprinsă prin detalii realiste, de natură psihologică).

**9
PERSONAJUL****ROL, STATUT
SOCIAL, MORAL,
PSIHOLOGIC**

Alexandru Lăpușneanul, personajul principal, eponim, individual și negativ, întruchipează tipul demonului, erou excepțional surprins în împrejurări deosebite, inspirat de realități din istoria Moldovei. Conflictul principal al nuvelei se bazează pe opoziția dintre domnitor și boieri, cu accentuarea dorinței de răzbunare a protagonistului, trădat în prima domnie și înlăturat de la tron prin uneltirile acestora. Portretul liderului este detaliat și se remarcă prin defecte majore, dar și prin calități puse în slujba răului.

**10
TRĂSĂTURI****DOUĂ SECVENȚE
COMENTATE****MODALITĂȚI DE
CARACTERIZARE****RELAȚIA CU
CELELALTE
PERSONAJE**

Trăsăturile sale – impulsivitatea, fina cunoaștere a psihologiei umane, cruzimea, sadismul, disimularea – derivă preponderent din caracterizarea indirectă, realizată prin intermediul faptelor, al vorbelor și al atitudinilor.

Principala sa trăsătură, cruzimea, este relevată, prin caracterizare indirectă, în capitolul al doilea, în care, după revenirea pe tron, domnitorul își pune planurile în aplicare. Primele măsuri îi îngrozesc pe boieri; la cea mai mică abatere, adevărată sau plăsmuită, li se aplică pedeapsa capitală: *Lăpușneanul porunci să împle cu lemne toate cetățile Moldaviei, afară de Hotin și le arse [...], îi despoia de averi [...], îi omorea din când în când. La cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plângere ce i s-arăta, capul vinovatului se spânzura în poarta curții, cu o țidulă vestitoare greșalei lui, adevărate sau plăsmuite și el nu apucă să putrezească, când alt cap îi lua locul.* Domnitorul se înconjoară de mercenari, lefecii albanezi, șerbi, unguri,

izgoniți pentru relele lor fapte, și își pune în aplicare planul de răzbunare, la care nutrise cu atâta ardoare.

O altă secvență relevantă în care sunt evidențiate, prin intermediul caracterizării indirecte, trăsăturile negative ale domnitorului, precum cruzimea, disimularea, orgoliul nemăsurat și viclenia, se regăsește în capitolul al treilea. Atmosfera liniștită cu care acesta debutează prefațează evenimente grave. El merge la biserică sub pretextul dorinței de împăcare definitivă cu boierii, dar intențiile sale sunt previzibile, pentru că, deși întâlnirea are loc într-un lăcaș sfânt și domnitorul e *îmbrăcat cu toată pompa domnească*, acesta ascunde, din precauție, *un mic junghi cu plăsele de aur* și armură protectoare, de frica unei posibile confruntări directe cu opoziții. El stăpânește arta disimulării și joacă rolul omului credincios, care se închină la icoane și sărută racla Sfântului Ioan. Naratorul surprinde un detaliu, pus pe seama zvonurilor, care denotă o teamă a tiranului de pedeapsa divină, deoarece avea deja în minte planul unei răzbunări sângeroase: *Spun că în minutul acela el era foarte galben la față și că racla sfântului ar fi tresărit*. Discursul de reconciliere este minuțios conceput, cu inteligență, diplomatie și ipocrizie.

Prin caracterizare directă, naratorul relevă notele definitorii ale personalității acestuia: *tiranul, urâtul caracter, deșănțată cuvântare, bolnavul, nenorocitul acesta*.

De asemenea, Ruxanda i se adresează cu apelativele *bunul meu domn* și *viteazul meu soț*, dar, ulterior, speriată de cruzimea caracterului său și de vorbele răzbunătoare, ea îl numește *nenorocit* și îl încredințează, pe patul de moarte, celor doi boieri, Stroici și Spancioc. În contrast cu portretul negativ care i se conturează, Lăpușneanul se autocaracterizează, considerându-se un domnitor drept, ghidat de binecuvântarea divină: *Au doar nu sunt și eu unsul lui Dumnezeu? [...] Care s-au întors de la ușa mea, fără să câștige dreptate și mângâiere?*

11 RELAȚIA DINTRE DOUĂ PERSONAJE

Relația dintre personajul principal negativ al nuvelei și cel secundar pozitiv este foarte bine conturată și se bazează pe antiteza de factură romantică. Sadismul și lipsa de sentimente nobile ale lui Lăpușneanul își află reversul în frumusețea spirituală a soției sale. Gestul de a-l otrăvi, pus la cale împreună cu mitropolitul Teofan, pare în contradicție cu trăsăturile femeii, dar derivă din spaima profundă că soțul va pune în aplicare planul de a-și omorî fiul.

Alexandru Lăpușneanul, personajul principal, eponim, individual și negativ, întruchipează tipul demonului, erou excepțional surprins în împrejurări deosebite, inspirat de realități din istoria Moldovei. Conflictul principal al nuvelei se bazează pe opoziția dintre domnitor și boieri, cu

accentuarea dorinței de răzbunare a lui Lăpușneanul, trădat în prima domnie și înlăturat de la tron prin uneltirile acestora.

Personajele secundare gravitează în jurul acestuia. Doamna Ruxanda, tipul angelic, este prezentată în antiteză cu soțul. Fire sensibilă și dreaptă, fiică de boier de viță veche și domnitor, rămâne orfană de mică și este nevoită să se mărite cu cel care își dorea să câștige inima poporului, care îl stimase pe fostul domn, Petru Rareș, tatăl acesteia. Ea se vede părtașă la nelegiuirile soțului și este hotărâtă să le stopeze.

12
DOUĂ SECVENȚE
COMENTATE

MODALITĂȚI DE
CARACTERIZARE

EVOLUȚIA
RELAȚIEI DINTRE
PERSONAJE

Portretul liderului este detaliat și se remarcă prin defecte majore, dar și prin calități puse în slujba răului. Trăsăturile sale – impulsivitatea, fina cunoaștere a psihologiei umane, cruzimea, sadismul, disimularea – derivă din fapte, vorbe, atitudini, relevate prin intermediul caracterizării indirecte. Prin aceeași modalitate de caracterizare este redat și portretul Ruxandei, luminat de calități care accentuează latura negativă a soțului, prin opoziție.

O secvență relevantă a relației dintre personaje prezintă dialogul acestora din capitolul al doilea, prin care se accentuează antiteza dintre personalitățile lor. Ruxanda dă dovadă de multă diplomatie, în încercarea de a-și convinge soțul să-și folosească puterea în scopuri nobile, nicidecum meschine, cum ar fi răzbunarea pe boieri: *O, bunul meu domn! viteazul meu soț! urmă ea, destul! Ajungă atâta sânge vărsat, atâtea văduvii, atâția sărimani!* Pentru a-și convinge interlocutorul, ea folosește ca argument principal amenințarea primită de la o văduvă, exprimată prin vorbe sentențioase, pe care le consideră întemeiate. Reacția soțului denotă impulsivitate, caracterizând-o direct ca *muiere nesocotită*, apelare corijată cu tact prin promisiunea de a înceta omorurile după ce-i propune *un leac de frică*, reprezentativ pentru sadismul personajului.

O altă secvență reprezentativă prezintă reacția Ruxandei la vederea piramidei de capete, o secvență în care trăsăturile personajului principal ies din sfera umanului. Femeia este copleșită de această imagine macabră și de cruzimea ieșită din comun a soțului, prin urmare își pierde cunoștința; în contrast cu reacția ei, Lăpușneanul jubilează, considerându-se răzbunat, iar față de reacția soției își manifestă dezaprobarea: *Femeia tot femeie, zise Lăpușneanul zâmbind; în loc să se bucure, ea se sparie.* Aceste fapte îl încadrează în tipologia demonului fără cusur în rău.

Ultimul capitol prezintă sfârșitul firesc al tiranului, după încă patru ani în care nu mai omorâse niciun boier, așa cum promisese; acesta, chinuit de *friguri*, trăiește drama neputinței de a conduce, dublată de revolta împotriva soției care, pentru a-l mai absolvi de păcate, decide călugărirea lui. În rarele

momente de luciditate, îi amenință cu moartea pe soție și pe fiul său. În această situație-limită, Ruxanda își dovedește tăria de caracter și, cu sprijinul mitropolitului Teofan, ia decizia de a-l otrăvi pe Lăpușneanul pentru a-i curma dorința de răzbunare.

Caracterizarea directă completează portretul celor două personaje. Doamna Ruxanda se remarcă prin frumusețe și noblețe sufletească: *Figura ei avea acea frumusețe, care făcea odinioară vestite pre femeile României*; pe de altă parte, naratorul face referiri directe la personalitatea lui Lăpușneanul, prin succinte portretizări: *tiranul, urâțul caracter, bolnavul, nenorocitul acesta.*

13
ELEMENTE DE
LIMBAJ

În ceea ce privește limbajul, se remarcă prezența arhaismelor (*spahii, vornic, spătar, pre, prosti, junghi* etc.) și a regionalismelor (*până, șapte*) prin care este conturată culoarea locală a textului. Stilul autorului este concis, sobru, simplu, cu puține mijloace artistice.

14
CONCLUZIE

Capodoperă a epocii pașoptiste, aflată în concordanță cu dezideratele formulate de Mihail Kogălniceanu, scrierea este apreciată de critica literară, până în zilele noastre.

Nuvela istorică «Alexandru Lăpușneanul» ar fi devenit o scriere celebră ca și «Hamlet» dacă ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale. Nu se poate închipui o mai perfectă sinteză de gesturi patetice adânci, de cuvinte memorabile, de observație psihologică și sociologică acută, de atitudini romantice și intuiție realistă. (G. Călinescu)